

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОРУШУЮТЬ ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Одними із видів злочинів проти правосуддя є злочини, що порушують порядок здійснення та забезпечення правосуддя й вчиняються суддями, службовими особами правоохоронних органів та іншими спеціально уповноваженими особами. До вказаної групи злочинів проти правосуддя відносять: завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою; притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності; примушування давати показання; порушення права на захист; постановлення суддею (суддями) за відомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови; невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист; розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист [1, с.117].

Такі злочини становлять високий ступінь суспільної небезпеки й спричиняють істотну шкоду державним інтересам у вигляді підриву авторитету та престижу органів державної влади, заподіюють істотну шкоду правам та законним інтересам громадян та людини. Аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України за останні п'ять років свідчить про те, що кількість досліджуваних злочинів не зменшилася [2, 3].

Нажаль, на сьогодні криміналістами не розроблена методика розслідування злочинів, що порушують порядок здійснення та забезпечення правосуддя. Однак, практика розслідування таких злочинів вимагає від науковців розробки науково-обґрунтованих методичних рекомендацій і свідчить про їх актуальність.

Основою формування криміналістичної методики розслідування злочинів, що порушують порядок здійснення та забезпечення правосуддя має стати їх криміналістична характеристика, важливим елементом якої є способи вчинення злочинів. Саме дослідження способів вчинення злочинів дозволяє обрати ті шляхи і методи, які забезпечать ефективність їх розслідування.

Відзначимо, що способи вчинення злочинів були предметом наукового пошуку в роботах Р.С. Белкіна, І.О. Возгріна, І.Ф. Герасимова, М.В. Даньшина, Г.Г. Зуйкова, А.М. Кустова, І.Ф. Пантелеєва, М.П. Яблокова та інших. Однак, способи вчинення злочинів, що порушують порядок здійснення та забезпечення правосуддя в криміналістичній літературі не досліджувалися. Предметом вивчення були лише окремі способи вчинення злочинів проти правосуддя, а саме: дачі завідомо неправдивих показань, втеч з місць позбавлення волі [4, 5].

Характеризуючи способи вчинення злочинів, що порушують порядок здійснення та забезпечення правосуддя зазначимо, що вони різноманітні й залежать, в першу чергу, від особи злочинця та особи потерпілого.

Аналіз криміналістичної літератури, виявлені та зареєстровані слідчою практикою типові способи вчинення злочинів, що порушують порядок здійснення та забезпечення правосуддя можна класифікувати на такі групи:

- 1) типові способи порушення права на свободу та особисту недоторканність;
- 2) типові способи порушення презумпції невинуватості;
- 3) типові способи постановлення неправосудного судового акта;
- 4) типові способи примушування давати показання;
- 5) типові способи порушення права на захист;
- 6) типові способи порушення порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки щодо осіб, взятих під захист.

Типовими способами порушення права на свободу та особисту недоторканність є способи: незаконного затримання, незаконного приводу, незаконного арешту, незаконного тримання під вартою.

Типовими способами порушення презумпції невинуватості є: способи порушення презумпції невинуватості зі штучним створенням доказів обвинувачення; способи порушення презумпції невинуватості з іншою фальсифікацією.

Типовими способами постановлення неправосудного судового акта є: способи постановлення неправосудного судового акту в кримінальному судочинстві, способи постановлення неправосудного судового акту в цивільному судочинстві, способи постановлення неправосудного судового акту в адміністративному судочинстві.

Серед типових способів примушування давати показання запропоновано виділяти такі групи: з використанням прийомів, які принижують людську гідність; створюють небезпеку для життя і здоров'я людини; пов'язані з використанням непередбаченого кримінально-процесуальним законодавством психічного насильства (психологічного впливу на психіку особи) [6].

Типовими способами порушення права на захист є: недопущення захисника до участі у кримінальному провадженні; несвоєчасне надання захисника; відмова без законних підстав здійснити заміну захисника; обмеження кількості і тривалості побачень із захисником після першого допиту підозрюваного; висування додаткових, крім зазначених у законі, вимог для підтвердження повноважень захисника; інші.

Типовими способами порушення порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки щодо осіб, взятих під захист є: неприйняття рішення про заходи безпеки; несвоєчасне прийняття рішення про заходи безпеки; прийняття недостатньо обґрунтованого рішення про заходи безпеки; невжиття достатніх заходів для безпеки; несвоєчасне вжиття заходів для безпеки; розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист.

Матеріали слідчо-судової практики свідчать про те, що для досліджуваних злочинів характерні як стадія підготовки, вчинення так і стадія приховання злочинів. Підготовка найчастіше виявляється у підшукуванні співучасників та розподілі ролей між ними, вивченні особи потерпілого, підборі засобів та знарядь вчинення злочину, виборі місця та часу вчинення злочину. Способами приховання досліджуваних злочинів найчастіше є знищення документів та знарядь вчинення злочину, штатні переміщення, знищення матеріальних слідів злочину.

Список використаних джерел:

1. Книженко С.О. Криміналістична класифікація злочинів проти правосуддя / С.О. Книженко // Право і безпека. – 2013. – № 1 (48). – С. 113-118.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2014 року. Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid=100820&c=edit&_c=fo
3. Стан та структура злочинності в Україні (2010-2011 рік). Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/717134>
4. Баев О.Я. Методика расследования принуждения к даче показаний, подкупа или принуждения к даче ложных показаний, уклонению от дачи показаний / О.Я. Баев. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 248 с.
5. Ямашкин А.С. Методика расследования побегов с мест лишения свободы: монография / А.С. Ямашкин. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 208 с.
6. Вакулик О.О. Кримінально-правова характеристика примушування давати показання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец.12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» [Електронний ресурс] / О.О. Вакулик. – Київ. – 2011. – Режим доступу:<http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1893>